

Die südslawische Frage und der Weltkrieg. Übersichtliche Darstellung des Gesamt-Problems

Poštovane dame i gospode, kolegice i kolege,

Srdačno Vas pozdravljam,

Društveno-političku zbilju, geopolitičko ili međunarodno pozicioniranje, gospodarsku dobrobit svakog naroda određuju prijelomni događaji iz prošlosti. Stoga ih u historiografiji i određujemo terminom prijelomnice jer se upravo u tim trenucima određuje nacionalna sudbina za dugi niz godina.

U prijelomnicama se sublimiraju uvjerenja i nastojanja prethodnih aktivnosti te u skladu s time očituje razina mudrosti, racionalnosti, hrabrosti, spremnosti na žrtvu ili pak oportunitet osoba koji su se našli u prigodi utjecati na budućnost vlastitog naroda, podređujući ga osobnoj koristi.

Ukoliko perspektivu prijelomnih događaja inkorporiramo u dva stoljeća procesa hrvatske nacionalne integracije, dakle konstruiranja hrvatske nacije, dakle procesa započetog Ilirskim pokretom, a završenim međunarodnim priznanjem Republike Hrvatske razvidna je dugotrajnost samog procesa.

Zbog čega je bio usporen? Upravo zbog ishoda u prijelomnim trenucima. Najvažniji među njima dogodio se 1. prosinca 1918.

Tog dana je Hrvatska ili bolje rečeno hrvatski nacionalni i etnički prostor iz srednjeeuropskog civilizacijskog kruga prešao u balkanski geopolitički kontekst.

I tada, 1918. kao i u svim prijelomnim događajima, očitovala se s jedne strane ljudska vrlina, ustrajnost u uvjerenjima bez obzira na žrtvu ili odricanje ili s druge strane slabost pa čak i odricanje od vlastitih stavova, a poradi ostvarenja koristi.

Dakako, osobnosti koje su u prethodnom razdoblju upozoravale, uvjeravale, pisale, a poslije podnijele žrtvu te ih stoga ljudskom i historiografskom logikom vrednujemo kao žrtve i velikane, nad njihovim djelima se nadahnjujemo.

Njih se spomenemo te od njih crpimo snagu kada se i mi nađemo u prijelomnicama.

To je i razlog našeg okupljanja, spomenuti se, iznova učiti od dr. Ive Pilara, opetovano se nadahnuti nad njegovim temeljnim djelom Južnoslavensko pitanje.

Bilo bi dobro ne prečuti termin koji sam maloprije spomenuo „hrvatski nacionalni i etnički prostor“, ne shvatiti ga dijelom historiografskog izričaja jer upravo odrednici što je „hrvatski nacionalni i etnički prostor“ Ivo Pilar posvećuje svoj rad.

Kako je riječ o intelektualcu koji se obrazovao u metropolama poput Beča i Pariza promišljanja o hrvatskom prostoru inkorporirao je u širi geopolitički kontekst, kontekst srednje Europe.

Stoga ga s pravom svrstavamo u prvog geopolitičara u Hrvata.

Na mogućnost cjelovite spoznaje utjecala je i sudbinska odrednica, rođenje u Zagrebu te zrelo životno razdoblje i s tim u vezi djelovanje u Bosni i Hercegovini tijekom razdoblja kada je bilo prigode za rekonstruirati hrvatsku političku zbilju u skladu s hrvatskim nacionalnim interesima.

Postavlja se pitanje, pa dobro....što je spriječilo provedbu Pilarovih nakana te ga pretvorilo u „Personu non gratu“ u dvije jugoslavenske tvorevine.

Spriječilo je uslozljavanje hrvatskih političkih procesa uključenjem mladih povratnika u hrvatski politički život sa studija iz Praga koji su se nadahnuli T. Masarykom odrekli dotadašnjih stečevina hrvatskog nacionalnog pokreta.

O opsegu njihove preobrazbe franjevac i provincijal Provincije Presvetog Otkupitelja Ante Cikojević je zabilježio: *„I oni su se povratili u domovinu sasvim drugi. Nisu bili više pravaši, nego nosioci slavenskog, balkanskog jedinstva. Ali ono što je zlo kod njih bilo jesu religiozne ideje. Oni za pravo i nisu bili nikakve religije, ali zato su ćutili u sebi složnost da ruše Katoličku vjeru kao reakciju Rimskog Vatikana... To je bio prvi boljševizam kod nas, koji je pretekao i Lenjina i Trockog...“*

Iz navedenog je razvidno kako je hrvatske političke elite, kako u Hrvatskoj i Slavoniji tako i u Dalmaciji tijekom posljednjeg razdoblja Austro-Ugarske Monarhije znatno oslabili hrvatsku državotvornu misao.

Uvjereni u tzv. narodno jedinstvo omogućili su srbijanskoj i srpskoj politici utjecaj diljem Hrvatske.

Od početka im se suprotstavljala grupa intelektualnih osobnosti koji u promišljanja o hrvatskoj budućnosti nisu uključivali Beograd – poglavito Ivo Pilar.

A kada je spomenuta politička rekonstrukcija počela poprimati vidljive oblike, dakle kada su se spomenuti povratnici angažirali u Hrvatsko-srpskoj koaliciji te svojim konceptima poput politike Riječke rezolucije dakle Novog kursa, a u korist tzv narodnog jedinstva počeli s projektom koji će završiti otrgnućem hrvatskog prostora iz srednjeeuropskog kruga i izručivanjem na milost vladi Kraljevine Srbije, odrekli su se Hrvata u Bosni i Hercegovini,

Hrvata izloženih srbijanskim tumačenjima po kojima su bosansko-hercegovačkim katolicima poricali hrvatstvo, a kada se s hrvatske strane odgovaralo primjerima stoljetne prisutnosti Hrvata, odnosno hrvatske narodne svijesti u BiH, srpske su novine „od Novog Sada do Dubrovnik, pisale o hrvatstvu kao instrumentu Drang nach Osten-a.

U tako nepovoljnim okolnostima, prepušteni sami sebi bez potpore iz Trojedne kraljevine, a u obranu i hrvatskog karaktera Bosne i Hercegovine uz vrhbosanskog nadbiskupa Stadlera djelovao je i Ivo Pilar.

Neprocjenjive su spoznaje stečene u Bosni i Hercegovini, neprocjenjive u pogledu njegovih temeljnih postavki iznijetih u Južnoslavenskom pitanju.

Južnoslavensko pitanje počinje pisati samo mjesec dana prije talijanskog ulaska u rat, s ciljem presizanja na hrvatski nacionalni i etnički prostor, s već stečenom spoznajom i od presizanja s istoka.

Posljednje, deveto poglavlje pod naslovom „Rješenje južnoslavenskog pitanja— (*Die Lösung der südslawischen Frage*) konačno je redigirao od 17. do 28. ožujka 1917. godine da bi *Južnoslavensko pitanje* pred čitateljima osvanulo krajem ožujka 1918. Upravo je to poglavlje temeljna svrha knjige, dok su njezini ostali dijelovi tek njegovo objašnjenje i opravdanje.

Događajnica mu ju dala za pravo, jer su se u godini završetka djela, godini 1918. potvrdile sve bojazni.

Očigledna je činjenica kako se hrvatski narod krajem 1918. i početkom 1919. našao na državnoj prekretnici, prekretnici na koju je Pilar upozoravao te nastojao spriječiti ishod proizišao iz odluke da se Hrvatska ujedini s Kraljevinom Srbijom.

Usljedilo je tegobno razdoblje iz koje nije bila izuzeta većina hrvatskog puka za trajanja prve i druge jugoslavenske zajednice.

Poticatelji ideje o Hrvatskoj u njenom prirodnom – srednjeeuropskom okruženju su stradavali - od Radića, Šufflaya i Pilara – ali odluku hrvatskog naroda da živi u svojoj vlastitoj državi, izražavana na brojne načine i u brojnim prigodama od 1918. godine do 1990. nije bilo moguće zaustaviti.

Toj činjenici je izuzetan doprinos dao i dr. Ivo Pilar svojim životom i djelima, poglavito Južnoslavenskim pitanjem.

Stoga ću se za kraj poslužiti njegovim riječima:

„Mislimo, da će svaki hrvatski domoljub uvidjeti, makar se i ne slagao sa svima našim mislima i uvjerenjima, da smo htjeli samo dobro svome narodu.“

Stoga, neka nam ovo izdanje dođe na dobro, neka nam bude poticajno u radu za dobrobit hrvatskog naroda.

Zahvaljujem izdavaču knjige na trudu, a Vama poštovane dame i gospodo na pozornosti!